

FRANCESCA DI RIMINI

Tragédie o třech jednáních

Francesca di Rimini nepotkala se při svém provozování s oním výsledkem, jaký ovšem každý spisovatel, je-li sobě jen poněkud vědom své úlohy a nepíše-li vůbec nazdařbůh, s jistotou očekává.

Časopisy obdivovaly se naivností v kusu obsaženým a vytýkaly je trpce spisovateli, kterého byly za provozování dřívějších dramatických pokusů, jednoaktových to veseloher, právě snad pro úplnou nenaivnost jeho dosti chválily. Abych na nějaký příklad poukázal, uvádím zde referát Pražských novin, který v čísle 16 letošního roku skutečně poklesky některé uvedl, v nichž se jeví „naivnost podivuhodná“. Kdyby byly poklesky, referátem tím vytknuté, skutečně vinou spisovatelovou, nezbyvalo by tomuto, než aby buď po druhé pozorněji pracoval, buď při nedostatečných silách svých vši další práce se vzdal. Na štěstí však nebyly naivní ty poklesky vinou mou, nýbrž buďto vinou provozování nebo nedopatření ze strany pana referenta. O poklescích na jevišti samém učiněných přesvědčil jsem snadným způsobem téhož pana referenta okamžitým předložením kníhy, kterou jsem byl před provozováním režii zadal a v níž o poklescích „některých“ mně vytknutých ani památka. Touž cestou nabyto přesvědčení, že postup děje panem referentem při druhém jednání zcela opačně vypravován byl, jakýmžto nepravým vypravováním opětný poklesek lehko se našel. Jsem povděčen za to, že i pan referent i slovutná redakce Pražských novin hned v čísle 18 ku vadě této slušně poukázali.

Nechci zde ani k tomu poukázati, že jsem se při sepsání truchlohry *Francesca di Rimini* zcela samostatným principem řídil, vyhýbaje se všem běžným divadelním efektům, kde se přirozeným způsobem z děje samy nevyvinuly, aniž k tomu, že

provozování mne co spisovatele, jenž požadavky svého díla nejlépe zná a poklesky učiněné nejspíše cítí, neuspokojilo, ponechávámť vše ještě dalšímu rozhodnutí ve veřejnosti.

Konečně musím ještě příteli svému, umělci panu Šimanovskému, jenž vždy poctivě se snaží a i tenkrát intencím mým (v úloze Gianciotta) skoro jediný zcela odpovídal, veřejně díky své vysloviti.

V Litomyšli 25. ledna 1860

O S O B Y

MALATESTA DI RIMINI

GIANCIOTTO }
PAOLO } jeho synové

GUIDO DA POLENTA, pán na Ravenně

FRANCESCA, jeho dcera

CAMPAGNI, učitel Gianciottův

CERCHI, měšťan florentinský

FILIPPO }
MATEO } sluhové Malatestovi
ANTONIO }

BEATRICE, služka Malatestova

ALDRUDA, služka Francesčina

Četné služebnictvo obojího pohlaví

Děj se rozvíjí na Rimini z počátku 14. století.

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Světnice ve středověkém, italském slohu s jednoduchým a skrovným nářadím. V pozadí dvéře, v pravé stěně zavřené okno. V levém popředí stůl s kněhami a rukopisy. V levém pozadí skříň s vycpanými zvířaty; na ní lebky a chemické nářadí.

VÝSTUP PRVNÍ

GIANCIOTTO *stojí u okna a drží malý obrázek v ruce.*

GIANCIOTTO: Ne — ne! Tolik vznešené krásy nemůže v jedné tváři býti spojeno! Jakž může příroda jedinému tvorů všech svou lásku v líce vepsat — *(s trpkým tónem)* nu ovšem, může to být, když sobě příroda dovolí vytvořit zase vzory ohyzdnosti, rozrýt tváře ku strašné škaredosti, stvořit člověka, jenž v každém ošklivost budí, svou tváří už jiným k posměchu slouží — *(pokročí v nejvyšší rozhořčenosti)* stvořit mne! *(Po krátkém pomlčení.)* A přece — přece obrazu tomu mimovolně víc a více věřím a přece vždy pevněji se ve mně budí přesvědčení, že se to pravda krásy vtělila, aby mne nebohého o rozum připravila! Od slunce východu stojím zde nepohnutě, dívám se na ty andělské tahy a stále se ve mně zmáhá jakýs podivný cit, který jsem posud nikdy nebyl pocítil, a je mně chvilkou, jako bych se modlit, chvilkou plakat a chvilkou zase čarovný ten obraz do umdlení líbat měl. Je-li tento cit ta láska, o které jsem vždy jen zevzdálí slýchal, vím také nyní, kam proud mé lásky spěje. Ó černé, tmavé oči, vy bájně hluboké jezero, má láska proudem v lůno vaše klesá! — Jakž mohl malíř, není-li obraz toliko plodem nanejvýš rozbujněné fantasie, jakž mohl domalovat a nezemřít dříve

něhou a láskou! ? Ó kde ty prodléváš, andělská Francesko, tam musí i příroda býti krásnější, tam by mělo věčné jaro kvést, slunce nikdy nezacházet — a já — já bych měl vedle tebe — já — Gianciotto — ten zkřivený, lysý, ohyzdný Gianciotto bych se měl tvým průvodcem, tvým manželem stát? Já bych měl líbat ošklivými ústy tvoje krásné rty, já bych — ó bože, bože, proč jsi mne stvořil tak bídneho! (*Přechází v rozčilení; po krátkém mlčení trpce.*) Kdož ji ale nutil, aby mne zvolila? Neposlal jsem i já jí svou podobiznu ještě dříve než ona mně svou? Nestřežil jsem malíře, aby krásy nedával, kde není? V celé své ošklivosti chtěl jsem před ní předstoupit, a než jsem podobiznu odeslal, sám jsem ještě štětcem ošklivosti sobě tajně přidal. Já nechtěl a nechtěl se o ni ucházet, nechtěl žebrat o lásku — proto, že jsem se bál výsměchu; chtěl jsem nenávist vzбудit, a přece mne zvolila — (*náhle mírným, něžným tónem*) a nyní bych snad zemřel, kdyby mne zase odstrčila! Ano, krásná Francesca zvolila mrzáka Gianciotta a miluje prý mne nyní už, kdežto jsme se posud ani nespatriili! (*Vezme list se stolu.*) Ó bratře můj, jediným slovem proměnil jsi mrtvou loutku v člověka! (*Čte.*) „Podobiznu tvou jsem odevzdal Francesce. Před oltářem zasnoubil jsem se s ní na tvé jméno. Posílá ti podobiznu svou; poznáš, jaký vzácný klenot jsi vydobyl, ač malíř přirozených vnaď svým štětcem nedostihnul. Zítra už dojedeme na Rimini. Budeš šťasten, bratře!“ — Ano, bratře, budu šťasten! V několika hodinách obejmú Francesku a nazvu ji svojí. Chci nyní už věřit ve své štěstí! Proč by se nespojila Francesca s Gianciottem, proč by příroda nenapravila, čím se na mně prohřešila, a nepozdvihla mne z prachu, v jakém jsem posud ležel? Ano, chci věřit, chci být šťasten, chci nyní právě tak milovat, jak jsem dříve nenáviděl. Srdce mé, neláskou skorem až zakrnělé, nyní smíš zase milovat! Miluj sama sebe, miluj celý svět — (*Rozevře rychle okno a dívá se v pohnutí chvíli ven.*) Ó krásný, krásný světe můj, vždyť pro květy tě ani nevidím! — Moje prsa dýchají plným douškem vůni jarní, moje ucho naslouchá s dětinskou radostí zpěvu ptáčete —

dříve jsem ani neviděl, necítil a neslyšel, že je jaro zde. Jak rychle mění se člověk! Včera ještě má mysl zasmušilá a uzavřená a dnes rozkvítá náhle, jako ta růže přes noc rozkvěte!

VÝSTUP DRUHÝ
CAMPAGNI. GIANCIOTTO.

CAMPAGNI (*vejde a přistoupí až k Gianciottovi, aniž by ho tento upozoroval*): Gianciotto! — On mne neslyší! Nešťastný hoch si zoufá, že se musil zasnoubit, a myslí, že mu to ve vědeckém jeho snažení překážeti bude. — Gianciotto! (*Položí mu ruku na ramě.*)

GIANCIOTTO (*ohlídne se a sklesne mu na prsa*): Učiteli můj!

CAMPAGNI: Francesca se už blíží k Rimini, musíš se připravit! Ale synu můj, tys rozpálen jako uhel! Bledost tvých tváří zmizela a červenáš se jako dítě!

GIANCIOTTO: Neslyšel jsi nikdy o tom, že má každá květina dobu své lásky, ve které rozkvítá a v nejohnivější barvy se rozpaluje? I já nyní květu — mámť dobu své lásky!

CAMPAGNI: Což miluješ skutečně? Ne — ty žertuješ, abys svou bolest zakryl! Jak bys mohl ty milovat!

GIANCIOTTO: Myslíš i ty, že jsem příliš bídného zevnějšku k tomu?

CAMPAGNI: Mluvíš tak, jako by se nikdy posud nebyla věda tvou učitelkou stala a jako bys nebyl, vzdálen všech maličerností, kteréž jiné obyčejné lidi tíží, vyšším snahám se obětoval! Tvá řeč není řečí mudrcovou!

GIANCIOTTO: Což může člověk zamilovaný zůstat mudrcem?

CAMPAGNI: Škoda že ti nemohu z vlastní zkušenosti odpovědět! Vlastně není škody, špatně jsem se vyjádřil — ne, mně moje vědy více daly, než láska poskytnout může. Doufal jsem, že i tebe povznesu nad obor obyčejných lidí, že i tebe učiním neschopna slabostí a náruživostí lidských, a doufám to i nyní, jelikož vím, že celý tvůj sňatek se proti tvé vůli uzavřel —

GIANCIOTTO: Může být, že dříve proti vůli, nyní ale —

CAMPAGNI: I nyní, synu můj; klameš se jen, myslíš-li, že miluješ. Znáám tě líp, než ty sama sebe znáš. Otec chtěl tvé zasnoubení s Franceskou a ty se přemlouváš, že ji miluješ. Brzy však se zase navrátíš ku svým studiím; jsem o tom přesvědčen. Žádný učitel nelituje vědomostí, kteréž svému žáku sdělil; i já jich nelituju, kdybych i takého přesvědčení o tobě neměl, jaké jsem právě vyslovil.

GIANCIOTTO: Nač chtít věkověčně původ věcí zkoumat? Nač se pouštět na záhady? Nevíme dosti, víme-li, že všechny ty věci jsou zde? Nemůžeme se už potěšit, že je vidíme a cítíme?

CAMPAGNI: Gianciotto, jak to mluvíš? Kde je moudrost, kterou jsem —

GIANCIOTTO: Prosím tě, Campagni, přestaň s tou moudrostí! Kde nyní má moudrost je? Pozři na tento obraz! Jen jednou pohleděl jsem na ty velké černé oči a potácím se už jako vínem zpilý, jen jednou jsem obraz polibil a mohu verše skládat tak ohnivé, že podobných žádný Provensál nedovede!

CAMPAGNI: Jest to ovoce mé práce?

GIANCIOTTO: Po třicet let jsi mne vychovával a cvičil a za třicet let jsem se nedozvěděl ani, že mohu milovat!

CAMPAGNI: Po třicet let pomáhal jsi mně při mých zkoumáních a doufám posud pevně, že co duch můj vytěží, na tvého ducha dědictvím přenese. Chtěl bys mne zůstavit osamělého u drahých pergamenů, které i tvým blahem bývaly?

GIANCIOTTO (*ukazuje z okna ven*): Zde ve kněhovně jara chci kníhu probrat po kníze a věř mně, cítím to nyní, že každý listěček se mně stane pergamenem plným moudrosti, a kdykoli k růži přivoním, že naplněn budu duchem vše krásné pronikajícím.

CAMPAGNI: Tam nenalezneš pravdy, synu, v přírodě jí nenalezneš! Krásna je ovšem z jara matka země, mění se ale každodenně a podobně se mění její květy a její lidé. Krásna je snad i tvá nevěsta nyní; její krása tělesní ale zahyne a duševní krásy nemá snad ani. Ó nepoddávej se, synu,

smyslům svým, modli se, posti a bičuj se, abys ušel zlému, jemuž již již do náruči klesáš.

GIANCIOTTO: Zlému? Cítím příliš dobře, že mne láska nyní už lepším činí, než jakým jsem dříve byl, a že má láska bude vznešenou modlitbou. Patř na tyto ebenové, jak noc černé, dlouhé vlasy — nuže, těmi se chci ode dneška bičovat! Patř na ty oči — jakmile se jich spustím, nastane mně nejkrutější půst!

CAMPAGNI: Stáváš se dítětem!

GIANCIOTTO: Učinila-li mne láska dětinského, zajisté mne zase povznese a poskytne mně to, co mně posud scházelo, poskytne mně mužství.

CAMPAGNI: Neseznal jsem nikdy, co jest to pohlavní láska; přemýšlel jsem ale i o ní dosti a nahlížím, že nikdy nemůže pravé spásy poskytnout. Ne, v lásku nemám pražádné důvěry!

GIANCIOTTO: Ó pak jsi chudší nežli každý žebrák!

VÝSTUP TŘETÍ

FILIPPO. BEATRICE. PŘEDEŠLÍ.

FILIPPO (*mezi dveřmi maje za sebou Beatrici*): Dobré jitro, vzácný a šlechetný — (*Zpozoruje Campagniho a chce rychle zase ustoupit.*)

BEATRICE (*zadrží ho*): Kampak už zase? Vidíš, nepravila jsem, že to se mnou dobře nemyslíš?

FILIPPO (*tajně*): I ten Campagni —

GIANCIOTTO: Čeho sobě přeješ, drahý Filippo? A co chceš ty — Campagni, jak se jmenuje to děvče? Myslím, že jsem ji v domě už viděl.

CAMPAGNI (*mrzutě*): Neznám jména ani jediné ženštiny z celého domu. Co je mně po nich!

BEATRICE (*tajně*): Nu mluv tedy a nestůj zde, jako bys nevěděl, co chceš! Kdo přestoupil jeden práh, přestoupí snadně tisíc.

FILIPPO (*v rozpacích*): Vzácný pane, to děvče se jmenuje Beatrice.

GIANCIOTTO: Nu a co chce ta Beatrice?

FILIPPO: Mluv tedy, co vlastně chceš!

BEATRICE: Jak? Já mám mluvit, když ty o mne poprosit chceš?

FILIPPO: Ano, pane, to děvče chce o mne poprosit.

BEATRICE: Jak? Já že chci o tebe poprosit? Vidíte, pánové, nažebrounil se mne ten Filippo až dost, abych mu řekla, mám-li ho skutečně ráda; pak mne zase prosil, kde mne potkal, aby vás směl konečně o dovolení ku sňatku poprosit, a sotva jsem svolila, tratí jaksi chuť, jako by byl blázný se mnou tropil —

FILIPPO: To není pravda!

BEATRICE: Nevytrhuj mne! Nevíš ani, jak se před pány mluví. Když jsi netropil blázný, tedy dostals náhle nějaký tak hloupý strach, že by se ti každý vysmát měl. Přinutila jsem ho konečně dnes, aby se mnou sem došel. Povídala jsem mu, že mladý náš pán nám dovolení neodepře, když sám dnes svou nevěstu obdrží, — svolil, a sotva sem vejde, chce zase utéci!

CAMPAGNI: Což i ty, můj Filippo? A což nechtěls věnovat se klášternímu životu?

FILIPPO (*v rozpacích*): To jen, důstojný pane, pokud jsem nevěděl, že mne Beatrice opravdu chce!

GIANCIOTTO: Campagni, tvoji pergamenoví lidé náhle počínají oživovat! I ovšem, děti, že máte moje povolení, a dám vám věno, že vás zajisté potěší. Milujete se opravdu vřele?

BEATRICE: No mluv! Ten člověk myslí, že je ženění hanba!

GIANCIOTTO: Což jsi náhle vystřízlivěl, Filippo?

FILIPPO: I bůh zachraň! Já bych po hlavě chodil, jakou mám radost!

GIANCIOTTO: To by bylo velmi hloupé!

FILIPPO: Kdožpak může být v lásce moudrým!

GIANCIOTTO: Nepravil jsem, Campagni, totéž dříve?

CAMPAGNI: Vidím, že tě to těší, když se sprostým lidem se srovnáváš!

GIANCIOTTO: Nedbejte toho, co praví můj rozhorlený Campagni. On je přece dobrý a vám nakloněn. Nevíte ani,

jak jste mou radost svou prosbou zvýšili. Ano, chci se o váš blahobyť starat. Jděte a připravujte si vše, čeho potřebujete; podívání na vaše blaho bude mezi prvními dary, jež své nevěstě věnuju. Buď šťasten, Filippo (*tiskne mu ruku*), buď blažena, Beatrice! (*Objímá ji.*)

FILIPPO (*pro sebe*): Jak? Ona se nechá líbat? I ty —

BEATRICE: Nu poděkuj se, Filippo!

FILIPPO (*poloplačtivě*): Poděkuj se dříve ty! (*Počne sobě s Beatricí potichu rozkládat.*)

CAMPAGNI: Ta láska je přece krásna, Gianciotto! Neslyšíš je, jak jsou svorní?

VÝSTUP ČTVRTÝ

ANTONIO. PŘEDEŠLÍ.

ANTONIO: Od pana otce list. (*Podává Gianciottovi list.*) Pan bratr dojíždí už ku hradu.

CAMPAGNI (*s úsměškem*): Píše ti otec, abys se vyšperkoval?

GIANCIOTTO: Nechtěls mně tím ublížit, co jsi řekl, vím to; rač ale svou trpkost potlačit, abys mně první sladké chvíle mého života nepokazil. Mýlíš se velmi, já se nechci strojit; předstoupím tak před ni, jak bývám ve všední čas, — znát mne už, jakým jsem, a strojením mohl bych se stát ještě směšným. Co otec píše, přečteme spolu na cestě, neboť bude líp, půjdeme-li hned do hostinské síně, kde Francesku přivítat máme. Tvou ruku, starče! Mladý Gianciotto třese se jako na smrt nemocný! (*Odchází s Campagnim a Antoniem.*)

BEATRICE: Zbláznil jsi se? — Nu proč neodpovídáš?

FILIPPO: Už mám zase zdravý rozum; neodpovím ti ale přece, a to jednoduše proto, že nechci! (*Íde ku dveřím.*)

BEATRICE: Filippo, ženichu můj, hlupáku! Počkej přec, drahoušku! (*Zadrží ho.*)

FILIPPO: Ne a ne, já nechci ničeho více o tobě slyšet.

BEATRICE: Ty mne musíš slyšet! Což mohu já za to, že mne mladý pán obejmul? Podej mně ruku, Filippo!

FILIPPO (*vyškubne se jí a pokročí kupředu*): Je tak škaredý,

že by se mléko srazilo, kdyby do něho nahlédnul, a že by sedláci proti mračnům zvonili, kdyby z nebe koukal, — a ona se nechá od něho obejmout! Já jsem se naprosil o první hubičku jako žebrák o palác a on ji smí obejmout, aniž by se zeptal!

BEATRICE: Ale, Filippo!

FILIPPO (*stále odvrácen*): Inu ovšem, pán je pán a já jsem chudý služebník, který si hubičky zaplatit nemůže!

BEATRICE: Tys hanebník, že tak mluvit můžeš!

FILIPPO: Do mne vjela náhle taková nenávist proti pánům —

BEATRICE: Ne, toho snížení jsem se nenadála! Dobře tedy, my jsme zase rozvedeni! (*Odchází pomálu.*)

FILIPPO (*nepozoruje jejího odchodu*): Chránil jsem si ji jako svou zřitelnici a ona se mně takto odměňuje! Ne, já bych se litostí rozplakal! Vidíš, Beatrice, já tě miluju víc, než jsem svou matku milovával! Slib mně, děvče — (*Obrátí se a zahlídně ještě odcházející.*) Beatrice, kampak jdeš? Počkej přece, děvče, co ti to napadá. Jakžpak mne můžeš teď opustit, když jsme se stali ženichem a nevěstou! Beatrice, zatrolené děvče! Beatrice! (*Kvapí za ní.*)

PROMĚNA

Gotická, bohatě ozdobená síň. Pozadí je o několik stupňů výše a sloupením od popředí odděleno.

VÝSTUP PÁTÝ

FILIPPO a BEATRICE vyjdou levou stranou. BEATRICE jde mlčky a pomalu přes jeviště ku pozadí, FILIPPO běží hned po pravé, hned po levé její straně.

FILIPPO: Prosím tě, zlatoušku, promluv přece; vždyť je to tak nepřírozené, když ženská mlčí! Prosím tě pro všechno, vyhubuj mně, udělej mně jen dost malé kázáníčko — prosím tě, hubuj! To není hezké od tebe, Beatrice, že jsi tak

zatvrzelá! Dej pozor, abys nebyla potrestána a neoněměla vskutku! Vid', že mne vyhubuješ za mou zlost a že budeš pak zase smířena?! (*Odchází pozadím.*)

VÝSTUP ŠESTÝ

MALATESTA DI RIMINI. GUIDO DA POLENTA.

Vyjdou pravou stranou.

GUIDO DA POLENTA: Je pravda, příteli, že jsi ve svatební smlouvě Gianciotta co svého staršího syna obmyslil; nač jsi ale obmezoval svůj dar takovými malichernostmi?

MALATESTA: Žádný otec nemá synu tolik dáti, aby ho syn více nepotřeboval aneb ničeho více od něho nedoufal! To jsou ostatně vedlejší věci a rád bych v nich povolil, kdyby hlavní věc mne už ouzkostí naplňovati nemusila!

GUIDO DA POLENTA: Jaké ale ouzkosti? K upevnění našeho míru usnesli jsme se, že tvého syna, to se rozumí, dle práva že staršího, zasnoubíme s mou dcerou Franceskou. Dcera má musí poslechnout, ať velím cokoli; báli jsme se ale přece, že by se vzpouzela — neboť Francesca je mladá a krásná a Gianciotto — nepravím ti nic nového — až k protivnosti ohyzdný. Radil jsem tedy, abys poslal druhého syna svého, Paola, jenž je opravdu krásným mužem, s mým důvěrníkem ku Francesce na Ravennu a aby se Paolo stavěl, jako by byl sám Gianciottem. Francesca svolila a Paolo se s ní oddal na jméno svého bratra. Věc je zcela jednoduchá a nemohli jsme ani jinak jednat. Bojíš se snad, že Francesca se nyní ještě vzpouzet může? Guido da Polenta jest její otec, zná svá práva a dovede své dítě přinutit!

MALATESTA: Bojím se o Gianciotta!

GUIDO DA POLENTA: Tys v tom velice pochybil, že jsi Gianciotta v náš plán hned zpočátku nezasvětil!

MALATESTA: Nikdy by byl nepřivolil, aby nevěstu klamem získal. Víš dobře, co učinil se svou podobiznou. Chudák nevěděl, že celá ta věc jest jenom nastražená komedie

a že se podobizna ani do jejích rukou nedostane! Přidal ještě sám ošklivosti své podobizně, aby se jí znechutil. Já plakal nad jeho lstí!

GUIDO DA POLENTA: A ještě nyní jsi mu ničeho nesvěřil? To je přílišná slabost a přílišná neprozřetelnost!

MALATESTA: I sdělil jsem mu to právě před čtvrthodinou.

GUIDO DA POLENTA: Nu a jak se chová?

MALATESTA: Nevím! Báł jsem se s ním o tom ústně promluvit a poslal jsem mu list. Třesu se na celém těle očekáváním, jak zprávu přijmul. Bojím se, že zahanben před ním státi budu, a přece musím vzdor svému nesmírnému strachu nyní ještě malicherné věci pořádat; sbohem, bratře! Jdu, abych Francesku uvítal. Na šťastné shledání! (*Vyjde pozadím.*)

GUIDO DA POLENTA: Bloude starý! Bát se svých vlastních dětí!

VÝSTUP SEDMÝ

GUIDO DA POLENTA. GUIDO CERCHI *v cestovníckém obleku*
a ANTONIO vejdou pravou stranou.

ANTONIO: Zde jest pán z Polenty.

CERCHI: Dobře — jdi!

ANTONIO (*odejde*).

GUIDO DA POLENTA: Jak? Vy zde na Rimini, Cerchi? Cožpak vás sem přivedlo? Chcete užít také svatebních slavností?

CERCHI (*pokročí kupředu*): Přicházím, abych se zeptal, jaké služby vám nyní zase proukázat mám. Slyšel jsem na Ravenně o sňatku vaší dcery, a poněvadž jsem hned soudil, že v tom nějaká lest naproti Riminským vězí, sledoval jsem Francesku a pospíšil nyní napřed, abyste mně všechno sdělil.

GUIDO DA POLENTA: Žádná lest, a služeb vašich, drahý Cerchi, také nemám více zapotřebí. Uzavřel jsem mír s Riminskými a sňatek jest míru potvrzení.

CERCHI: To je zrada!

GUIDO DA POLENTA (*chladně*): Zrada? A koho jsem zradil?

CERCHI: Mne! Kdož vám pomáhal po čas celé války s Ri-

minskými, ne-li já? Kdo vás podporoval svými penězi, abyste mohl vždy v pravý čas lidi ozbrojit, ne-li já? A vy nyní beze mne uzavíráte mír?

GUIDO DA POLENTA: Nu a co má dále býti?

CERCHI: Co má dále býti, pane? Vy mne líčenou svou chladností věru nezklamete! Nesliboval jste mně, že po dobytém vítězství Rimini obdržím?

GUIDO DA POLENTA: Rukávy nosíš krátké, Cerchi, ruce z nich ale daleko sahají!

CERCHI: Kde je má odměna?

GUIDO DA POLENTA: Nízký kupčíku! Jsi už tím odměněn, že jsi šlechticovi pomáhat směl!

CERCHI: Šlechticovi věrolomné povahy!

GUIDO DA POLENTA: Tak prohnaný člověk a nevíš, že nemáš nikdy hrubým být, když někdo svého slibu nesplní. Vzbudíš sice nenávist, a vzbudíš-li i mou, nevím, jak to dopadne; ostatní lidé tě už beztoho všichni nenávidí!

CERCHI: A což já vás nebo někoho jiného z těch lidí návidím? — Nemyslete, hrdý pane, že nevím, jaké lsti jste naproti svému vlastnímu dítěti užil; vaše dcera se vám pomstí, jako já se vám pomstím! Chci teď právě tak proti vám bojovat, jako jsem posud pro vás bojoval!

GUIDO DA POLENTA (*posměšně*): A to snad prakem své moudrosti a kamenem své síly, milý Cerchi?

CERCHI: Spojím se s Riminskými!

GUIDO DA POLENTA: Neznáš pořekadla: Kdo všem je k službám, tomu růže moudrosti nevykvetla?

CERCHI: Ó však já i vás dovedu ztrestat!

GUIDO DA POLENTA (*s nejvyšším opovržením*): Pse! (*Odstoupí pyšně na druhou stranu.*)

CERCHI: Pse? Mne psem nazvat? (*Tajemným hlasem.*) Ten pes ale dovede jedu přidat ku ostří svých zubů! Patří mně to, proč jsem lízal tak dlouho prach u jeho nohou! Proč jsem se s ním nepostavil hned narovno! — — Však nyní jsem se překvapil! Tak by to nešlo! — Vzpamatuj se, Cerchi, a odpusť vždycky nepříteli, když se nemůžeš hned mstít; je-li ti však pomsta možná, nechtěj nikdy odpustit!

VÝSTUP OSMÝ

PŘEDEŠLÍ. GIANCIOTTO a CAMPAGNI *levou stranou*. MALATESTA *pozadím*. *Za tímto řada skvostně oblečených sluhů a zbrojnošů, již vesměs za sloupením státi zůstanou. Veselá hudba počne zdaleka zaznívat a je chvílkami až po konec jednání slyšna. Pozadí za sloupením se vždy víc a více plní.*

GIANCIOTTO: Pojd' rychle, Campagni! Hrajou už mou pohřební hudbu a přišel bych snad ku vlastnímu pohřbu pozdě!

CAMPAGNI: Máš horečku, Gianciotto! Připravím nějaký lék pro tebe, sečkej chvílku! (*Odejde.*)

GIANCIOTTO (*nepozoruje jeho odchodu*): Lék pro smrt připravili už otec a bratr; lepšího nenajdeš, než oni volili! Vezmi jen potupu a smíchej ji se špatností, dej mně to, abych nevěděl, a lék pomůže. — Mluv, Campagni, prosím tě, mluv něco, abych neslyšel jen sama sebe. Mám tak protivný, tak skuhravý hlas a nevěsta bude myslit, že to vrány z věže krákorají na přivítání.

MALATESTA: Gianciotto!

GIANCIOTTO: Aj ty umíš ještě mluvit, otče? Myslil jsem, že už jen konáš a rozkazy své písemně rozesíláš!

MALATESTA: Jsi už připraven, synu?

GIANCIOTTO: Ovšem, ovšem! Mám svatební řeč na papíře (*vyndá otcův list*), otec mně ji složil a poslal čtvrt hodinu před přijetím nevěsty. Ta řeč je tak důmyslná a opravdová, že Francesku zajisté o mé poctivosti a o jejím neštěstí přesvědčí a nejspíše také jí nějakou tu slzičku vynutí.

CERCHI (*pro sebe*): Ten Gianciotto zdá se být zde jediný poctivým. Nuže může být první mou loutkou.

MALATESTA: Synu, drahé dítě mé, vzpamatuj se!

GIANCIOTTO: Prosím, řekni, s jakým právem jsi mne vytrhl z mého klidu, abys mne do proudu postavil, v němž utonout musím!

MALATESTA: Vždyť se to ale stalo všechno pro tebe, synu! Vzдор všemu získáš sobě zajisté Francesčinu lásku a budeš šťasten. Francesca je dobrá a dovede tě ocenit!

GIANCIOTTO: Ne, ne, otče! Není možno, sám to nyní zase cítím, že mne Francesca, i kdybychom ji nebyli tak hanebně oklamali, milovat nemůže. Já bloud, že jsem jen na chvílku zapomněl, čím jsem!

GUIDO DA POLENTA: Ty odpustíš, Gianciotto, vysměju-li se ti! Posud jsem neviděl ni jediného muže, který by pochyboval o svém vítězství u ženských. Kdo se směle o ně pokusí, kdo vydrží až ku konci, zvítězí! Znam i tvé dobré vlastnosti i svou dceru Francesku příliš dobře, než abych pochyboval, že šťasten býti musíš.

GIANCIOTTO: Prosím tě pro všechno, nebuď novou nadějí ve mně. Posud jsem zakusil teprve předtuchu jejího zklamání a ta předtucha už by mne byla málem zlomila!

GUIDO DA POLENTA: Nebudím ničeho, o čem přesvědčen nejsem, že to ve skutečnosti obstojí. (*Hudba zazní mocněji.*) Nyní však, zeti drahý, přijmi a přivítej nevěstu! Francesca přichází.

GIANCIOTTO: Mne opouštějí smysly, otče. Nevím, přetrpím-li to. (*Podpírá se o Malatestu.*)

VÝSTUP DEVÁTÝ

PŘEDEŠLÍ. PAOLO, *hned po něm* FRANCESCA *pozadím, za nimi zase nové služebnictvo obojího pohlaví.*

PAOLO (*běží rychle kupředu a se stupňů dolů*): Bohudíky, že jsem zde! Déle bych toho nevydržel!

FRANCESCA (*zůstane na stupních u sloupení stát*): Zaručujete se svou ctí, Paolo, že je všechno tak, jak jste pravil?

PAOLO: Ano, Francesko, bohu—, ne, to nesmím říci, že bohužel!

FRANCESCA: Dobře! (*Sestoupí rychle.*) Otče, žádám, abyste se ospravedlnil!

GUIDO DA POLENTA: Vítám tě, Francesko! (*K Gianciottovi.*) Přistup nyní k ní! Rychle — rychle!

GIANCIOTTO (*sebere se jako ze snů, potácí se o několik kroků kupředu a volá prosebným hlasem*): Francesko!

FRANCESCA: Posíláte svého dvorního blázna, aby mne uvítal?

Kdo je ten, jenž tak směle ke mně přistupuje?

GUIDO DA POLENTA: Tvůj osud! Pozdrav v něm svého muže, Francesko!

FRANCESCA: Tato ohava mým mužem? Ne, ta jím nebude nikdy! To přísahám! (*Odvrátí se hrdě.*) — (*Gianciotto sklesne v mdlobách na zem. Malatesta a Guido da Polenta běží k němu. Paolo se blíží k Francesce.*)

CERCHI (*pro sebe*): Nepřátelé jsou už v srdce raněni — boj s nimi nebude dlouhý.

Opona spadne.

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Velká síň v přízemí bez nářadí, v pozadí opět sloupy. V pravé i levé stěně okna vedoucí do zahrady; taktéž po obou stranách dvěře.

VÝSTUP PRVNÍ

FILIPPO, ANTONIO, MATEO *vystupují levou stranou.*

MATEO: Ne, ne! Toho neštěstí jsem se nenadál! Svrchovaný bože, proč trestáš tak náš dům! Ten nešťastný mladý pán má pěknou svatbu, odbude ji zajisté bez vejskání! Věř mně, Filippo, že mně hlava zešediví starostí!

FILIPPO: I ať se starají páni sami! My děláme svou práci a jim přenecháme starosti.

MATEO: Jaká je to řeč, kdyby tě někdo slyšel, Filippo! Mne to ovšem v tobě nezmýlí. Znam tě co dobrého hocha a vím, že to tak nemyslíš. Jsi proto nevrlý, že nemůžeš při neštěstí pomoci! Lituješ Gianciotta jako my!

FILIPPO: I bůh zachraň! Kdo nikdy lásky nezískal, nemůže nikdy politování očekávat!

MATEO: Slyšíš-li pak, Antonio, jak se rouhá? Já plakal při dnešním výjevu a ty zajisté také —

ANTONIO: Já jsem se díval na šaty těch cizích pánů a služebníků a toho, co se takto dělo, jsem sobě skoro ani nepovšimnul!

MATEO: Je to vaše vděčnost, kterou —

FILIPPO: Co vděčnost? Nač vděčnost? Nenahlížel bych, proč bych vděčným býti měl! Dávají mně něco zdarma?

MATEO: Což vás pán neživí, nešatí, ne —

FILIPPO: Toť bych mohl také říci, že šatím jeho! My slu-

žebníci jsme jeho nádherným šatem, v nějž se obléká, když svou urozenost a své bohatství na odiv stavět chce. Čím krásnější šaty nám dává, tím krásněji vlastně sama sebe obléká! Ty už jsi našeho pána dost dlouho takto šatil, Mateo; brzy už budeš obnošeným kabátem a odhodí tě, starý blázne!

ANTONIO: Vida, kde jen ten Filippo to všechno vzal.

MATEO: A proto bych měl pána svého nenávidět a jeho rozkazů neposlouchat?

FILIPPO: Poslouchat! Poslouchat! Ve všem být otrokem cizí vůle! — A poslouvej nejlíp, neuděláš přece nic po vůli. Stojíš-li, řekne se ti, že jsi líným, spěcháš-li, že jsi bláznem, nevykonáš-li příkazu, nejsi k potřebě, vykonáš-li, jsi oslem proto, že se pán zatím jinak rozmyslil! A panským choutkám máš vždy a všudy vyhovět, třeba by se tobě přičily a srdce ti rozrývaly!

MATEO: Inu proto jsou páni pány a služebníci —

FILIPPO: — oslové! Ano! Ve mně už při slově pán všechno kypí! Ještě kdyby s námi zacházeli jako se sobě rovnými, tak ale —

ANTONIO: Jde sem ten cizinec, jenž přijel před nevěstou. Slyšel jsem, jak asi před hodinou Guido z Polenty o něm mnoho nehezkého našemu pánovi vypravoval.

MATEO: Pojďme raději z cesty. Pojď, Filippo!

FILIPPO (*udělá několik kroků, zastaví se však náhle*): Nevěděl bych, proč bych se měl vždy pánům vyhýbat! Ani se nehnu!

ANTONIO (*odcházeje s Mateem*): Dnes už má druhý šat na sobě. První byl drahý a tento je — (*Ostatní se více neslyší.*)

FILIPPO: Já sám sobě nerozumím! Náhle vjela do mne taková zášť proti všemu panskému, že mním se být stokrát lepší než všickni páni na světě.

VÝSTUP DRUHÝ

FILIPPO. CERCHI *přichází skvostně oblečen z pravé strany.*

CERCHI: Bůh tě žehnej, milý příteli, nevíš; kde bych rytíře Gianciotta našel?

FILIPPO (*s hlubokou poklonou*): Nevím, pane rytíři! (*Pro sebe.*) Já bych se tloukl! Sotva se s některým pánem sejdu, už se mně mimovolně záda kornoutí.

CERCHI: Mýlíš se, drahý příteli. Já nejsem rytířem, jsem jen obyčejným kupcem — člověkem nízké třídy jako ty. Nechci sobě ani výše zahrát, než smím, a mohu konečně věru říci, že jsem na svůj stav pyšným. Neznám tě posud, příteli, — jak se jmenuješ?

FILIPPO: Filippo.

CERCHI: Nu vidíš, milý Filippo, neznám tě sice posud, myslím ale, že máš co člověk právě takovou cenu jako kterýkoli urozený.

FILIPPO: Inu ano! (*Pro sebe.*) Jak dobrý to člověk.

CERCHI: Často se drahokam zasadí do olova a často bývá v selských prsou lepší srdce než v urozených panských. Ovšem že je i mezi pány mnoho dobrých a šlechetných lidí — tak na příklad pan Guido z Polenty patří mezi nejšlechetnější, jaké jsem kdy poznal.

FILIPPO (*pro sebe*): On chválí pana z Polenty, kdežto tento ho haněl!

CERCHI: Jsem trochu zemdlen — škoda že zde nemáte sedadla —

FILIPPO: Račte sečkat, hned přinesu nějaké. (*Odkvapí.*)

CERCHI: Vychvaluj vždy nejvíc toho, kdo tě lidem nejvíc haní, — můžeš mu později tím spíše zase přiložit! Víím, že Polenta se vynasnaží, aby mne zde nejkrásnějším světlem vylíčil. Při pomluvě nesmí se člověk ale zřejmě bránit; urazíš pomluvě jednu hlavu a sto nových naroste. Jako bys jí ani nepozoroval, to je nejlíp! — Žádný mně nesmí být příliš nízkým, abych jeho náklonnost nehleděl sobě získati! Především služebnictvo! Nezapomenu ani na nádherný a bohatý šat; ten působí nejlíp ještě na lidi,

když už takto úctu před námi ztratili. Tvůj mír s Riminskými, Guidone, nebude věčným, o to já se postarám. Poučils mne zase o ledačem, drahý příteli, ovšem je v tom také vina má! Zapomněl jsem, že se má s každým přítelem co s budoucím nepřítelem zacházet!

FILIPPO (*přináší křeslo a postaví je k levému oknu*): Zde, prosím!

CERCHI (*usedne*): A koho vlastně obsluhuješ?

FILIPPO: Mladého rytíře — pana Gianciotta.

CERCHI: Ah! To je mně milé! Zdá se být taktéž dobrý člověk.

Přihodilo se mu ovšem veliké neštěstí; lidé se ale obvykle netáží po velikosti bolu, ale po tom, z čeho povstal, a to Gianciottovi škodí! Kdo by se místo politování neusmál, když slyší, že má ženu, která ho pro jeho ošklivost nechce a zato jeho bratra miluje!

FILIPPO: Hehe, věru je to až k smíchu!

CERCHI: Nu a jaký jest ten Campagni, jeho vychovatel?

FILIPPO: Hodný pán a tuze moudrý, to se musí říci, ale —

CERCHI: — poučuje příliš mnoho, ne? Zdá se mně také tak!

Má ale, jak jsem viděl, srdce své na jazyku, a to mám rád, poněvadž je to také můj způsob!

FILIPPO (*pro sebe*): To se pak nedivím, že ho lidé haní!

CERCHI: Beru ale přece podíl na Gianciottovi a velice bys se mně zavděčil, kdybys mne o všem zpravoval, co se mu přihodí.

FILIPPO: Ó prosím, to se může s radostí stát!

CERCHI: Záleželo by mně na tom, kdybych věděl, kde nyní jest a co dělá! Podívej se a vyhledej si mne pak!

FILIPPO: Ano, milostivý pane! (*Odejde.*)

CERCHI (*vstane*): Nyní jen pozorlivě, Cerchi, a v ničem se nepřekvap! Střež především svůj obličej. Mnozí lidé dovedli se tak daleko přemáhat, že jsou kamennými obrazy, že na jejich tváři jen s tíží čísti možno, jaké náruživosti právě vnitřkem jejich snad až děsně pohybují. Jsou to mumie, na kterýchžto rakvích lidská tvář vypodobena. Zapomněli však, že tvářnost lidskou odstraniti nedovedou, že každý přece ví, že jsou lidmi, a tedy lidským věcem podrobeni. Raděj zakryju náruživost zase rouškou jiné náru-

živosti, než abych se bezcitným zdáti chtěl! Jen oko, oko ať se neprozradí! Začervenání jsem sobě už odvyknul; neubráním se mu jen tenkrát, když sama sebe při chybě přistihnu, kterou nikdo jiný z obklopujících mne nepozoroval; snadno ale může každý rozpaky na oku poznat! — Polento, tobě děkuju za zkušenost tu, že vím, že nejsem ještě vyučen! Byl jsem samolibým a myslil jsem, že jsem už vrch chytrosti dosáhnul, a ještě nyní mne ta samolibost zcela neopustila. Kdybych vůbec sama sebe líbat mohl, byl bych nejspíše méně samolibý býval. Poličkovat se mohu, a tedy také trestat; po trestu se ale vina odpouští a zapomíná. Učiní-li však člověk jen jednou něco, co se mu líbí, odměňuje se stálou úctou před sebou!

VÝSTUP TŘETÍ

PAOLO. CERCHI.

PAOLO (*přichází pravou stranou*): Ach jsem rád, že vás zde nalezám. Musím si své známé a přátely po všech koutech vyhledat, abych se s nimi rozloučil.

CERCHI: Rozloučil? A proč? Chcete odejít?

PAOLO: Nu ovšem! Není vás tajno, co se zde stalo. Bratru svému těžce uraženému, jehož neštěstím sám také vinen jsem, nemohl bych se ani do obličeje podívat; podobně bych se musil i ku nešťastné Francesce chovat; nahlížíte tedy, že odejít musím.

CERCHI: To nenahlížím.

PAOLO: Jak to? Kde podobné neštěstí —

CERCHI: To neštěstí stane se ještě větším a nenapravitelnějším, odejdete-li. Vy jediný můžete na Francesku působit, ona vás miluje — nu nezapírejte jen, není nic platno! — Musí vám to lichotit.

PAOLO: Vždyť já neříkám ani „ano“ ani „ne“!

CERCHI: Tedy ano! Nemusil bych se ostatně ani ptát, a také se neptám! (*Pro sebe.*) Alespoň nechci, aby se zdálo, že se ptám! (*Nahlas.*) A vy milujete Francesku taktéž!

PAOLO: Nu víte, Cerchi, toho ani sám nevím! Vy jste zkušený člověk, víte, jak to bývá s mladými lidmi. Zpočátku si u děvčete na lásku ani nevzpomenou, když s ním ale chvíli zahrávám a ono počne mně nadcházet, vemluvím se jaksí do lásky — rozumíte mně?

CERCHI: A právě proto také milujete už Francesku.

PAOLO: Nahlížíte tedy, že se vzdálit musím. Jsem ubezpečen, že Gianciotto sobě její lásku konečně vydobude; je člověkem rozumným, velmi vzdělaným, a co v něm zlata skryto, vystoupí následkem jeho neštěstí nynějšího ryzeji ještě na světlo.

CERCHI: Nemyslete si to! Neštěstí ho učiní ještě nepříjemnějším, než dříve byl. On může sice snad nějakým způsobem Francesku přinutit, aby se skutečně jeho ženou stala, — řekněte ale upřímně, není krásná Francesca k něčemu vyššímu určena, než aby byla pouze ženou? (*Položí ruku na Paolovo ramě.*)

PAOLO (*zachvěje se*): Právě proto musím odejít, aniž bych Francesku nebo bratra svého ještě jednou spatřil. Chci být opatrným, abych sobě později ledacos trpce vytýkati nemusil.

CERCHI: Kdo vždy byl opatrným a ničeho sobě z mládí svého vytýkati nemůže, nebyl nikdy neprozřetelným, ale také nikdy moudrým — zpíval jistý Provensál. Já utrhnul posud každé kvítko, které na mé cestě stálo!

PAOLO: Cerchi, vy ližete jed v má prsa.

CERCHI: Vy jste dětinský! Jste vy vinen, že otec špatné rady uposlechnul? Vše to má na svědomí bídný Guido z Polenty. (*Pro sebe.*) Haním a chválím podle potřeby.

PAOLO (*byl zatím přistoupil k levému oknu*): Ne a ne! Patřte jen sem, Cerchi. Vidíte bratra, jak chudák sklíčen kráčí, jak se bezvládně potácí? (*Odskočí od okna.*) Mně jeho pohled rozrývá prsa — musím pryč! (*Odchází k pozadí.*)

CERCHI (*jde za ním*): Kdybyste odešel a nerozloučil se s Franceskou, zničíte ji. (*Odcházejí rozmlouvající pozadím.*)

VÝSTUP ČTVRTÝ

GIANCIOTTO *přichází zamyšlen levou stranou, jde pomalu se sklopenou hlavou až ku protější straně a mluví cestou.*

GIANCIOTTO: Do říše lásky jediný jen krok — a ten jsem nesměl učinit! — Proto se mně také tak nohy třesou a jsou moje kroky mimo říš lásky tak nejisty! Bojím se vykročit, jelikož svým nohoum nedůvěřuju, že by mne nesly, a jelikož nedůvěřuju očím, že cestu rozeznávají. Dvě hodiny už takto se potácím a prožil jsem za ty dvě hodiny tolik, že bych sobě přál, abych ze mdlob svých hned do hrobu byl vkročiti mohl. Já nemyslím více, a přece se myšlenky lebkou mou jak laviny valí; necítím nic více, a přece myslím, že se mně tělo bolestí rozskočí! Mráz probíhá mne a necítím ani slunce více — (*pozdvihne hlavu a odevře okno*) ó kam jsi zašlo, krásné, krásné slunce moje! — — Zde venku je všechno klidné, všechno květe dále, a když jeden květ zemře, narodí se zase druhý — v květném sadě mého života střídá se také květ s květem — láska zašla a smrt rozkvétá!

VÝSTUP PÁTÝ

CAMPAGNI. *Za ním* FILIPPO, MALATESTA DI RIMINI, GUIDO DA POLENTA *a* CERCHI *pozadím.* CAMPAGNI *přistoupí s FILIPPEM až ku GIANCIOTTOVI.* CERCHI *jde v levé popředí a rozloží se pohodlně na křesle. Ostatní zůstanou v pozadí.*

CAMPAGNI: Bůh tě potěš, Gianciotto! Jak to vypadáš? Nejsi ani upraven, tvůj zevnějšek —

GIANCIOTTO: Je krásný a lahodný, vid'! Divíš se vkusné úpravě mých vlasů? To nejsou korály snad mými vlasy propleteny, i ne, to je jen ustydlá krev, která z lebky vyprýštěla, když jsem zrána v mdlobách na zem padl.

CAMPAGNI: Jsi už zase tak rozpálen, tak červený!

GIANCIOTTO: Nepravil jsem ti dnes ráno, že láska rozpaluje? Vidiš, Francesca není o nic krásnější než smrt! Nyní jsem

se zase zamiloval do smrti a ta nová láska mne zase jako první rozohňuje. Budu snad s tou novou láskou šťastnější; může být, že mne má milenka snad zítra, snad dnes už obejmě!

GUIDO DA POLENTA (*tajně k Malatestovi*): Tvůj syn je nerozumné dítě!

CAMPAGNI (*v nesnázích*): Já věru nevím, čím bych tě těšil.

GIANCIOTTO: Ničím, Campagni!

CAMPAGNI: Věřu jsem nikdy nemyslel, že láska takovou moc do sebe má. Tobě to ale věřím, Gianciotto, vždyť to vidím, ty můj bože! — Jen kdybych ti mohl nějakou radu dát! — Poslouchej, Gianciotto, čti Boëthiovo De consolatione philosophiae!

CERCHI (*ousměšně pro sebe*): To je dobrá rada!

GIANCIOTTO (*s bolestným úsměchem*): Vždyť já už se beztoho stávám moudřejším, milý Campagni; stávám se moudřejším už tím, že tratím všechny — všechny naděje.

MALATESTA: Nebohý hoch!

CAMPAGNI: Vidiš, Gianciotto, jiní už ztratili celé světy —

GIANCIOTTO (*náhle zase zoufalý*): Já ale ztratil svět naděje, a to je víc!

MALATESTA (*postoupí kupředu*): Což nemohl bys přiblížit se Francesce —

GIANCIOTTO (*divoce*): Mám si u jejích nohou vyžebrot život?

Hej, Filippo, jsi zde? Víno mně přines, rychle!

FILIPPO (*odkvapí a vrátí se hned zase s pohárem vína*).

CAMPAGNI: Synu, nikdy jsi ho nepil!

GIANCIOTTO: Nyní ale chci si připít na zdraví toho, kterého já miluju, a na — nu a který mne nemiluje!

MALATESTA: Synu můj, nezarmucuj mne, tys dědicem mých statků, a chci, abys rodinnému našemu kmenu k novým ratolestem pomohl a dědicem mé slávy se stal.

GIANCIOTTO: Dědicem tvé hanby jsem už! Podvedls nebohé děvče a podvedls syna — (*Vezme od Filippa pohár a vyprázdní ho na jediný doušek.*) Br — to víno je hořké! Nedals tam jedu, Filippo?

CERCHI (*pro sebe*): Jen dále tak!

MALATESTA: Vlasy moje jsou už spočítány —

GIANCIOTTO: A moje taktéž; jsem ještě mlád a lebku mám už holou! Francesca se těch mladistvých kadeří zhrozila.

GUIDO DA POLENTA: Nyní toho mám věru už také dost. Tys blázen, Gianciotto. Máš ženu a po ostatním se nepotřebuješ tázat! Je to moje jediná dcera, a přece ti radím, nuť ji jednoduše, aby byla tvou ženou. Nejdál dojdeš, neptáš-li se jí ani, zdaž se jí líbíš. Láska přijde sama, stane-li se Francesca tvou ženou; vždyť láska povstává tak často ze smyslů a ze zvyku. A proč by tě konečně nemilovala? Jsi-li ošklivým a zmrzačilým, neztratíš alespoň časem svou krásu. A proč bys nemohl být jejím manželem? Vždyť strom křivý nese také ovoce!

GIANCIOTTO (*s utajenou bolestí*): Nepřijímám rady ani hloupé ani chytré!

CERCHI (*pro sebe*): Tu urážku ti nezapomene, milý Polento!

MALATESTA: Synu, já přijdu dnes ještě k tobě! Doufám, že nabudeš zatím rozumu! (*Odchází.*)

CERCHI (*pro sebe*): Lásku svou mu dejte, a ne poučení — bude váš!

CAMPAGNI (*počne mluvit tajeně s Gianciottem*).

GUIDO DA POLENTA: Nemyslil jsem, pane Cerchi, že se zde zdržíte!

CERCHI (*posměšně*): Jen ze soustrasti k vám, pane! Myslil jsem, že byste mne mohl přece potřebovat!

GUIDO DA POLENTA (*odejde hrdě*).

CERCHI (*vstane a blíží se k ostatním*): Šlechetný Campagni, nesmíte smyslům všechno právo upírat! Jste ovšem už v tom stáří, kde to bez nebezpečí učinit můžete. Rozum svůj jste sice vyvinul, připouštím i uznávám, smyslům ale už nerozumíte; podívejte se zde na nebohého Gianciotta, jenž mládí svého ani neužil, — nyní se ten hřích na něm mstí. Neumělostí svou byli byste brzy jeho život zničili —

GIANCIOTTO: Byli by brzy zničili? Což je vůbec ještě nějaké narovnání možno? Ó prosím vás, cizinče, nejste-li ďáblem, nepřipouštějte, aby naděje u mne zase vznikla a zase zmařena byla!

CERCHI: Nenahlížím, proč by zde nebylo pomoci. Pro okamžik ovšem ještě radit nemohu!

GIANCIOTTO: Miloval jste už někdy?

CERCHI: Ne — já jen užíval života bez lásky proto, že jsem ženským nevěřil. Také přátelství jsem nepocítil, a to zas proto, že jsem mužům také nevěřil.

GIANCIOTTO: Ona miluje bratra mého!

CAMPAGNI: To není možno! Paola! Toho hochu, jenž se nikdy ničemu pořádnému nenaučil! Ó vedle toho musíš ty vždycky získat! Nyní mne něco napadá — ano — tak to půjde! Posud neseznala tvých vědomostí, až ty sezná, zajisté bude úctu i lásku k tobě mít. Jakž — abys k ní došel a jí rozdíl mezi svým i bratrovým duchem, mezi svou i bratrovou učeností zjevným učinil? Vždyť víš tak mnoho, proč bys nenalezlul něco, co by ji zajímalo.

GIANCIOTTO: Tím způsobem?

CAMPAGNI: Ovšem tím způsobem! Tys světlo naproti jeho tmě! A každé světlo nutí předměty kolem sebe, aby stín svůj ukázaly.

GIANCIOTTO: Myslíš vskutku, že bych s Paolem mohl zápasit?

CAMPAGNI: Nepochybuju, vždyť jsi o tolik moudřejší —

CERCHI (*s utajeným smíchem*): Ó ovšem, tak by to nejspíš šlo!

GIANCIOTTO: Ó Francesko, anděli můj, mohl bych se opravdu s tebou v lásce sejít? Nejsem více myšlenky schopen, myslíte-li vy však, přátelé, že dojdou cíle, — nuže — proč bych se nepokusil! Ó pojd', Campagni. Ta jediná jiskra naděje rozžehla v prsou mých zase celý požár. Pospěšme, než zase všechno v popel lehne. (*Uchopí ruku Cerchiho.*) Cizince, pravil jste, že jste posud přítele neměl, — obživnu-li zase, naleznete ve mně jediném více přátelství, než po celý život spotřebujete! (*Odchází rychle s Campagnim.*)

CERCHI (*dívá se za nimi*): Hahahahaha! Toť je myšlenka nejdokonalejšího blázna! Působit učeností na děvče, které láskou churaví! Nu alespoň je to svede dohromady a povede to přece někam. Rada pomalu k cíli vedoucí jest lepší než blbé přenáhlení a vítězství poznenáhla dobyté jest také

vítězství! Ostatně se i z toho něco vyvinouti, něco státi musí a vše, co se stane, má už svou hlavu, za nižto člověk uchopiti může! (*Odchází.*)

PROMĚNA

Velká a nádherně upravená komnata Francesčina. V pozadí dvěře. V levé stěně dvěře vedoucí do jiné komnaty Francesčiny.

VÝSTUP ŠESTÝ

FRANCESCA, GUIDO DA POLENTA, MALATESTA DI RIMINI *vy-
stoupí levou stranou.*

GUIDO DA POLENTA: Když ti ale pravím, dcero —

FRANCESCA: Prosím tě, otče, nechtěj mne dále přemlouvát, když víš, jak pevně přesvědčena jsem! Tys přísný, ale přímý a poctivý a nikdy bys sám podobného něco nevymyslí. Zde Malatestu miluju už co svého druhého otce, on je tak dobrý, upřímný — měkkého srdce — a otcem šlechetného Paola — vím jistě, že teprve na přimluvu a prosbu Gianciottovu svolil z pouhé slabosti a dobroty. A Paolo? — Ó bože, šlechetný a se mnou zajisté stejně nešťastný Paolo byl pouhým nástrojem!

MALATESTA: Ty Gianciottovi velice ukřivduješ, Francesko! Myslíš, že když není krásným, nemůže také ctnostným býti!

FRANCESCA: Ó ne! Ne! Já mu neubližuju! Jen jednou jsem ho spatřila a znám ho už až příliš dobře. Máte-li vy ho za dobrého, klamal i vás posud, a je to nový důkaz jeho prohnané podlosti. Jsem proti vám pouhé dítě, a prohlídla jsem mžikem člověka, kterého vy po tolik lét jste neseznali!

MALATESTA: Prosím tě, dítě —

FRANCESCA: Prosím vás, otče, uchraňte mne — uchraňte mne alespoň dnes! Jděte, prosím vás, a zabraňte mu, aby se mně nepřiblížil! Mějte si ho za dobrého — spánem-

bohem — ušetřte mu ale sejítí se se mnou! Mně bolesti nezpůsobí, ale on sám by se bez pobouření neobešel, má-li jen kousek ještě opravdového citu!

MALATESTA: Chci synovi zaopatřit lahůdky a dávám mu jedy, chci mu pojistit život a strojím na něho meče! (*Odchází.*)

GUIDO DA POLENTA: Pamatuj si, Francesko, že to bylo poslední tvé vzpouzení se. Budoucně by následoval přísný, pro celé tvé příští živobytí významný trest! (*Odchází za Malatestou.*)

FRANCESCA: Bože můj, snesu-li pak to všechno? Rozpočetls také mé síly, když jsi mně to uložil? Ach zajisté vydržím, vždyť jsem dnes ráno nezahynula a přetrpěla okamžik, v němž jsem celou svou budoucnost v hrob se řítit spatřila! Ó kéž bych byla zahynula — život můj bude užírán děsně působícím jedem, proti němuž jen náhlá smrt lékem býti mohla. Jsem ale mlada a zdráva, mlada jako ten strom, který po prvé rozkvítá, a zdráva jako ten pramen, který se teprve ze skály vyřínuje, — budu tedy dlouho žít a dívat se moci, jak květ bez ovoce zůstává a jak pramen vysychá.

VÝSTUP SEDMÝ

ALDRUDA. FRANCESCA. *Později* CERCHI.

ALDRUDA (*přichází pozadím*): Slečinko, jsem zde teprve několik hodin na Rimini a já už pro dlouhou chvíli ani nevím, co počnout mám. Pan Gianciotto nemá ani zpěváka ani šaška na hradě a sedí po celý den prý jen u žlutých pergamenů, z nichž se svým učitelem jakousi moudrost vybírá. Ó já umru dlouhou chvílí!

FRANCESCA: Pracuj a pozbudeš ji. — — Buď tak laskava a podej také mně moje vyšívání, víš ono, jež jsem na Ravenně započala. (*Aldruda přinese dvoje z vedlejší komnaty. — Pro sebe.*) Bylo určeno pro Paola, a proč bych ho pro něho nedokončila? (*Sedne na křeslo, Aldruda za ni a obě vyšívají.*)

ALDRUDA: Pracovat mám, když jsem se těšila na zábavy! Poslouchejte, slečinko, — vidíte, jak je to dobré, že jste

mně prve přikázala, abych vás stále jen slečinkou nazývala; nyní se alespoň nemýlím — poslouchejte, slečinko, to bylo příprav učiněno ku vašemu přijetí a ku slavnostem, které následovat měly! Kdybyste to byla viděla jako já, zajisté byste si provozování všeho toho slavnostního nařídila!

FRANCESCA: Já už toho viděla dost a víš beztoho, že o něco podobného nestojím!

ALDRUDA: Že ne? I ty můj bože, — a kdo tedy? Vždyť jste bývala při všech —

FRANCESCA: Prosím tě, nemluv tak mnoho!

ALDRUDA: Nu, vždyť já už mlčím; když ale budu mlčet, nepromluvíte vy také a mne přebíhá vždycky mráz, když dvě ženské vedle sebe mlčky sedí. Ostatně, věřte mně, že bych ty slavnosti byla ráda viděla. Těšila jsem se po celou cestu na ně!

FRANCESCA (*s bolným úsměvem*): Já ti dovoluju, abys je pro sebe odbývat dala. Můžeš si přitom také zároveň na nevěstu zahrát.

ALDRUDA: Jen ne na tak smutnou, jako vy jste! — Odpusťte, nechtěla jsem vám ublížit; mám-li ale být upřímná, — já bych na vašem místě — nu, proč bych to neřekla — já bych se byla přece dříve na ženicha podívala. Ten pan Gianciotto —

FRANCESCA: Zapovídám ti, abys podobně o mém manželi mluvila!

ALDRUDA: Vždyť já už nic neříkám! — (*Okamžité mlčení.*)

CERCHI (*vstrčí hlavu dveřmi; Aldruda se ohlédne, Cerchi na ni kývá a ona jde ke dveřím; Francesca nepozoruje ničeho*): Gianciotto sem přijde, dávej pozor na všechno, co se dít a mluvit bude. Až odejde, přijď ke mně! (*Zmizí.*)

FRANCESCA: Jdi, Aldrudo, a zavři dveře u přední komnaty, aby sem nikdo nemohl, chci zůstat samotna. (*Aldruda odejde a vrátí se hned zase.*)

FRANCESCA (*pro sebe*): Myšlenky přervané a nesouvislé se mně tak rychle v hlavě střídají, že se i před zrakem všechno v nejistém světle kmitá. Musím práci odložit. Myslím stále ještě více na Paola než na sebe a představuju si stav

jeho ještě mnohem krutější než svůj vlastní! (*Položí vyšívání na stůl a dívá se před sebe.*)

ALDRUDA: Hněvejte se nebo nehněvejte; já na vašem místě bych ale byla přece raději Paola zvolila než Gianciotta. A říkejte si, co chcete, vy jste měla Paola přece ráda. Což jste nezačala toto pro něho vyšívat? (*Vezme vyšívání do ruky.*) Ale slečno! — Vždyť jste vyšívala růži černě! Povídám — cožpak mne neslyšíte? Ubohá slečna! — Nevidí a neslyší! (*Zdáli je slyšet klepání na dveře.*) Někdo sem chce vejít! Mám se podívat, kdo to je? — Nu když slečna neodpovídá, podívám se o vlastní ujmě. Vždyť nejsem zde proto, abych se ani na lidi nepodívala! (*Vyjde a vrátí se hned zase. Přistoupí ku Francesce a položí jí ruku na ramě.*) Slečno, váš pan manžel prosí o přístup!

FRANCESCA (*zachvěje se*): Gianciotto? Na žádný způsob! Nechci s ním mluvit! Jdi a řekni, že s ním — ne, že vůbec s nikým nemluví; řekni třeba, že jsem nemocna!

ALDRUDA (*vyjde*).

FRANCESCA: Ó ten hanebný člověk! Před několika hodinami teprve byla celá jeho nízkost přede mnou odhalena a dokázal mně, že mne jediným okamžikem provždy nešťastnou učiniti může, a nyní už osměluje se zase tak dalece, že přede mne předstoupiti chce! Hodlá mne snad zase nějakou líce-nou mdlobou obměkčit? Bídník nemá ani té srdnatosti, aby započatou zlou věc směle a přímo dokončil! Jsem však otci jeho a — bratru jeho dlužna, abych se poněkud umírnila!

ALDRUDA (*přicházejíc zase*): Řekla jsem, že jste churava, a pán odešel celý sklíčený a zarmoucený.

FRANCESCA: Je dobře! Nevíš, Aldrudo, připravuje-li se můj otec k odchodu?

ALDRUDA: Nevím.

FRANCESCA: Kdybys něco slyšela — (*Opětné klepání ze vzdáli.*) Už se sem zase někdo dobývá. Podívej se, Aldrudo, kdo to! Je-li to Gianciotto, řekni, že jsem už nevrlá na jeho stálé — ne, to neřekni — řekni, že jsem se uložila churava na lůžko!

ALDRUDA (*odejde*).

FRANCESCA: A takovým dnem, jakým byl dnešní, má být každý budoucí! — Ráno jsem byla ještě pouhé dítě, teď mním, že jsem co do zkušenosti stařenou! Zdá se mně, že všechny myšlenky, jež jsem co dítě měla, náhle ze mne oprchávají jako po bouři ty květy ze stromu. Ó myšlenky mladosti, vaše bělost netrvá a vaši vůni zavane první pravda! — Chci ale statně zápasit a zakotvím se do své lásky k Paolovi, abych zachovala, co se ještě štěstí zachováti dá.

VÝSTUP OSMÝ
PAOLO. FRANCESCA.

PAOLO: Francesko, odpusťte, že jsem vzdor Aldrudinu vzpírání se —

FRANCESCA (*přiběhne vesele k němu a vezme ho za ruce*): Ach Paolo — Paolo! Díky tobě, že jsi konečně přišel! Jednal jsi nehodně, žes mne tak dlouho o samotě zůstavil mým myšlenkám, já byla už zoufalství blízko. Jakmile ale přijdeš, jako by všechn smutek náhle ze mne oprchal! Vidiš, sotva jsi vešel, hned jsem zase vesela a dovádíva jako dítě!

PAOLO: Nebyl bych posud přišel, kdybych —

FRANCESCA: Kdyby tě to nebylo ke mně pudilo, vid' ? Pojď, sedni si a vypravuj mně něco, abys mne trochu povyrazil. (*Posadí ho vedle sebe.*) Nebo nechceš-li, nevypravuj, budu se jen na tebe dívat a přitom toho sama nažvatlám jako ten ptáček, když se na květu houpá! — Proč jsi ale tak zasmušilým ?

PAOLO: Líp, když si to hned odbudu, co mne tíží. Francesko, já přicházím, abych se s tebou rozloučil.

FRANCESCA (*zaraženě*): Ty ? Se mnou ? Ty chceš odejít ? — (*Zase zveselena a usmívající.*) Vidiš, brzy bys mne byl skutečně postrašil a v prvním okamžiku jsem skoro uvěřila, že to opravdově mluvíš. Nevzpomněla jsem, že právě tak, jako já bych od tebe odejít nemohla, i ty ode mne nemůžeš!

PAOLO: Nechme všech dětinských hříček, Francesko! Chci

vpravdě odejít a odejdu. Co zde mám ještě dělat? Chtěl jsem bratru svému ku štěstí dopomoci a učinil jsem ho nešťastným!

FRANCESCA: On sám jest vinen, proč pomáhal sobě cestou podobnou.

PAOLO: Vždyť ale už snad víš, že Gianciotto až po poslední okamžik sám celé nástrahy neznal! Mně, mně musíš, Francesko, zlořečit, já nesu největší část viny z tvého neštěstí na sobě.

FRANCESCA: Prosím tě, vyť jste všichni srozuměni! Jsem ale příliš pevně o Gianciottově podlosti —

PAOLO: Dovol, Francesko —

FRANCESCA: Ne — ne. Darma se namáháš. Bratrovi nepomáháš svou řečí, ale sobě, abych tvou šlechetnost ještě více znala. Chceš vše pro bratra učinit, chceš sám se zdát chybuujícím a i nešlechetným, jen abys nehodnému bratrovi pomohl. Vid', že mne neopustíš? Mně to bylo jedinou útěchou, že jsem si myslila na tebe, a tudy i na to, že ty se vynasnažíš, abys mně svou láskou všechno —

PAOLO (*vyskočí poděšeně*): Já svou láskou?

FRANCESCA (*přistoupí zase k němu a uchopí ho za ruce*): Nu, vždyť mne miluješ!

PAOLO: Já tebe? Což jsem někdy jediným slovem —

FRANCESCA: I ovšem že ani jediným slovem, zato ale každým pohledem, každým ruky stisknutím! Jakž by to také možno bylo, abys mne nemiloval! Sám jsi krásným a ušlechtilým, máš tedy také cit pro krásu a ušlechtilost — a což nejsem já krásna?

PAOLO (*jenž byl s rostoucím obdivem a vnitřním bojem poslouchal, náhle ohnivě*): Ó jsi, jsi, Francesko! — Nade všecko jsi krásna!

FRANCESCA: A jak bys mne tedy nemusil milovat!?

PAOLO (*náhle zase sám se sebou bojuje*): Ne — nesmí to být! Tys ženou mého bratra a nikdy bych tě nesměl obejmout, abych neprohřešil!

FRANCESCA: Toho nenahlížím, jak by se láska mohla také někdy hříchem stát!

PAOLO: Myslím, že nyní už hřích pášeme!

FRANCESCA: Jsme oba příliš dobří, než abychom snad klesli a spustili se svých povinností. Naše blaho bude v tom zakotveno, že odříkání se naše bude zcela svobodné a že vzdor odříkání lásce své volnost popřejeme.

PAOLO: Nikdy bych podobného odříkání se nebyl schopen!

FRANCESCA: Ó byl bys, zajisté bys byl! Toť by tvá láska nebyla ani pravou láskou, kdyby nezůstala sobě stejná, odříká-li se všeho, nebo obdrží-li vše!

PAOLO: Žít v těch věčných protivách!

FRANCESCA: Ó jak božské musí být ty protivy v lásce!

VÝSTUP DEVÁTÝ

CAMPAGNI. PAOLO. FRANCESCA.

CAMPAGNI: Pan Gianciotto mne posílá, abych se o zdraví paninu přesvědčil. Jste prý churava!

FRANCESCA: Chce mně dát trochu laskavce do léku? Já jsem zdráva! — Paolo, zítra zrána tě očekávám, provedeš mne trochu po vůkolí nebo mne jiným způsobem pobavíš. (*Odejde do své komnaty. Campagni jde za ní.*)

PAOLO (*sklopí hlavu*): Kdo vždy byl opatrným a ničeho sobě z mládí vytýkati nemůže, nebyl nikdy neprozřetelným, ale také nikdy moudrým, pravil prý Provensál.

Opona spadne.

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Krásná zahradní síň. V pozadí sloupy a dále zahrada. Vlevo dvěře do Francesčiny komnaty. V pravém popředí skupenina květin dosti vysokých. V levém popředí podobná skupenina a před ní pohovka. Uprostřed síně vodotrysk, kolem něho taktéž květiny.

VÝSTUP PRVNÍ

GUIDO CERCHI *přichází zahradou a ohlíží se opatrně; projde zkoumavě při samomluvě celé prostranství.*

CERCHI: V byt jeho dcery abych nikdy nevstoupil? Hloupý Guido z Polenty! Což myslí, že bych se jinak nedozvěděl, co se s ní děje? Všiml jsem si tak dobře slečny jako její služby, tato slouží věrněji mně než své paní. Dozvim se všeho, aniž bych nohou z komnaty vystoupiti musil! Je ovšem velmi prospěšno, když člověk sám vše vyslídí; k tomu je mně ale potřebna známost místností, jež mně Guido z Polenty navštěvovat zakázal. Musím být ale pozorliv, aby mne nikdo nezahlídnul! Nemohu říci, že zde příliš mnoho přátel mám; Gianciotto je ale zcela můj, omámil jsem ho oslňujícími lžemi. Ó, lež má obyčejně mnoho lesku, sic by pravda častěji zvítězila. *(Došel mezitím až ku skupenině květin v pravém popředí.)*

VÝSTUP DRUHÝ

GUIDO CERCHI. FRANCESCA a ALDRUDA vyjdou z Francesčiny komnaty.

FRANCESCA: Ano, tak jsem si to umínila!

CERCHI (*uskočí za květiny*): Prokletě! Spatří-li mne —

ALDRUDA: Nevím, nevím, jak dlouho to takto půjde.

FRANCESCA: Musí to jít potud, pokud já budu chtít. Jak jsem pravila! Budu žít tak, jako bych ani ženou nebyla. Kdyby otec mou prosbu vyslyšet a mne odtud zase odvést chtěl, byla by to ovšem snadnější věc pro mne, myslím ale, že to i zde dovedu. Gianciotta sobě ani nevšimnu a dokud zde bude Paolo, zajisté mně pomůže, abych se uchránila dlouhé chvíle a zachovala rozmar. A když konečně i Paolo odejde, — věř mně, Aldrudo, já budu vždy Paola za svého muže považovat, on byl se mnou oddán a já mu oddala své srdce, jest tedy mým mužem, třeba by byl kněz místo jeho jména jméno bratrovo vyslovil. (*Smutným hlasem.*) Ovšem že může být mým mužem toliko v mých myšlénkách — živé růže lásky nám nikdy nerozkvetou!

CERCHI (*pro sebe*): Gianciotto, Gianciotto, chraň se mne nyní!

FRANCESCA: Že ale Paolo nepřichází! Nařídila jsem mu přece včera, aby přišel, a on nepřichází tak dlouho! (*Ohlíží se kolem.*) Vid', Aldrudo, že se dosti vynasnažili, aby mně byt můj příjemným učinili. Ó to se stalo zajisté vše Paolovým návodem. Ten vodotrysk, ty krásné květiny — (*Dívá se upřeně na pravou skupeninu.*) Podívej se, Aldrudo, tamto na ten stín — jako by tam nějaký mužský stál! Věru! Kdo to? Vystupte! Žádná odpověď? Přistup tam přece blíže a podívej se, Aldrudo!

ALDRUDA: Kdož by tam mohl být — (*Íde ku květinám a vykřikne polou dušeně.*) Ach! (*Vzpamatuje se rychle zase.*) Toť je věru podivný stín, jaký ty květiny vrhají. Zde není nikdo!

FRANCESCA: Myslím, že Paolo už přichází! — Jak? Kdo to? Mrzák Gianciotto se opovažuje —? Ó toho drzého smělce! (*Odvrátí se obličejem.*)

VÝSTUP TŘETÍ

GIANCIOTTO *přichází patrně sklíčen a nesměle*. PŘEDEŠLÍ.

GIANCIOTTO: Dobré jitro, Francesko! — Francesko moje, neslyšíte mne? Nechcete mně ani odpovědět, nechcete na mne pohlednout, ani jediným pohledem pomoci zoufalému? Francesko, prosím vás, chci mluvit krátce, vyslyšte mne jenom! Vy jste nešťastna, že jste mojí manželkou proti své vůli, — přísámbůh, že nemám nejmenšího podílu na vašem neštěstí! Vy máte manžela, kterého nechcete a nemilujete, a já jsem tímto manželem nežádaným a nemilovaným, miluju vás ale nade všecko ve světě! Nikdy však bych byl přece nepřipustil, abyste se proti své vůli mou manželkou stala, kdybych nebyl býval sám se stal obětí klamu podobně jako vy.

FRANCESCA (*pro sebe*): Ó drzý lháři! (*Nahlas.*) Aldrudo, odejdi do mé komnaty!

ALDRUDA (*odejde*).

GIANCIOTTO: Hned včera jsem vám chtěl vše vysvětlit. Vyhledal jsem si svou Francesku —

FRANCESCA (*stále odvrácena*): Svou! Svou Francesku! Ó bože, bože, že něco podobného trpěti musím! (*Obrátí se k němu.*) Ta vaše Francesca nechtěla vás ale vidět a praví vám upřímně, že sobě přeje, abyste se nikdy tam neobjevil, kde ona jest.

GIANCIOTTO (*prosebně*): Francesko, vyslyšte mne, což není žádného smíření mezi námi?

FRANCESCA: Smíření? Podívejte se mně do očí, stojí-li v nich smíření psáno! — Jen smrt nás snad smíří, jelikož všechno smiřuje.

GIANCIOTTO: Francesko!

FRANCESCA (*náhle zase chladně*): Jak jsem už pravila, pane rytíři, zavděčíte se mně velmi, nepřijdete-li mně ani na oči!

GIANCIOTTO: Jak? Ani vidět bych vás nesměl? Chcete-li se mne co nejdříve zbavit, popřejte mně stále vašeho pohledu! Váš pohled bude mně sladkým jedem, jenž při nevyplněné touze síly moje životní pomaleji nebo rychleji

zruší! Ó andělská Francesko! Dívat se na vás jest nyní už jediné moje bohatství; neberte mně ho, vždyť se stanu beztoho každým pohlednutím chudším a chudším.

FRANCESCA (*úsměšně až do konce výstupu*): Dívejte se tedy, pane rytíři; hleďte ale, abych já vás neviděla!

GIANCIOTTO (*přemáhá svou bolest*): Ó nebojte se, že vás budu svou láskou trýznit! Já ji uzavru v hlubinách své duše a dovolím jí jen tenkrát vystoupit najevo, když s ní budu sám a sám. Budu s ní zahrávat jako s malým, nemocným dítětem, jako se sirotkem —

FRANCESCA: Ano a oblečte ji do pěkných sukynek, aby se vám hračka neznechutila!

GIANCIOTTO (*zoufale*): Francesko! Vy jste mému dítěti dala jediným slovem svým nyní poslední pomazání!

FRANCESCA: Máme také ku hodině zvonit?

GIANCIOTTO: Ó bože — Francesko! Ukrutnice!

FRANCESCA: Jak se mně vaše líčená a hledaná slova protiví!

GIANCIOTTO: Má hlava! Jaké to víření —? Ó ta strašná, strašná bolest! (*Přikročí k vodotrysku a máčí si čelo.*)

FRANCESCA: Snad jste se naličil, abyste se mně zalíbil; dejte pozor, abyste si to nesmyl!

GIANCIOTTO (*po krátkém mlčení mužně*): Francesko! Bělmo se ztrácí z mého oka! Vy jste zlá, jste ďábel v podobě anděla! Nemyslete si, že ještě jednou se vám podobné vítězství poštěstí! Já vámi nyní věru opovrhnu, a odcházím-li nyní klidně a neobjevuju-li vám veškerou hloubku své nenávisti, přičítejte to lásce — eh, což bych mluvil k vám ještě o lásce! (*Odejde.*)

FRANCESCA (*zaraženě*): Co to? Byl to Gianciotto, jenž nyní zde přede mnou stál? — On mnou opovrhne? Podlý Gianciotto, jenž mne o celé mé štěstí připravil, opovrhne mnou? Opovrhne obětí svého podvodu? (*Zase lhostejně.*) Ó mne tím nezklameš! Vymýšlíš zase nový způsob klamu, Francesca není ale více takým dítětem, kteréž posud by bylo bolest nepoznalo, jakou jedovatá dýka způsobuje! Ne — ne — před tebou dovedu se nyní už provždy uchránit. A jak náhle se zoufalství toho licoměrného změnilo!

ALDRUDA (*vyjde z komnaty*): Rytíř Paolo, starý rytíř Malatesta a váš pan otec očekávají vás!

FRANCESCA (*běží do komnaty*): Můj Paolo?

CERCHI (*vystoupí*): Jdi za nimi, Aldrudo, a všimej si všeho.

ALDRUDA: Ano, pane! (*Odejde za Franceskou.*)

CERCHI: Prokletý stín by mne byl brzy prozradil! Světlo by snad nezpůsobilo tolik nemilého, kdyby nemělo stínu při sobě. — Věru ale nemohu si lepší daření ve své věci ani přát, než jakého se mi dostává, a to všechno tak pěkně bez práce! Nyní ale rychle za Gianciottem, abych každou jiskru zachytil a zachoval, kterou rozplameněný jeho duch nyní vysrší. Bude to rozkošný pohled na ty blázny, až se náhle srazí a drtit počnou! (*Rychle odejde.*)

VÝSTUP ČTVRTÝ

MALATESTA DI RIMINI, GUIDO DA POLENTA *vyjdou z komnaty Francesčiny.*

MALATESTA DI RIMINI: Ubezpečuju vás, že způsob, jakým nyní se svou dcerou nakládáte, nikdy schválit nemohu. To děvče je zajisté dobré —

GUIDO DA POLENTA: Zapovídám si, abyste mne chtěl poučovat! Jak otec s dítětem zacházeti smí a může, vím nejspíše lépe než vy. Takovým slabochem naproti svým dětem ovšem nejsem jako rytíř Malatesta di Rimini.

MALATESTA: Nezapomeňte, že dcera vaše je nyní už mým dítětem!

GUIDO DA POLENTA: Bohužel, že to zapomenout nemohu. Obětoval jsem svou dceru hloupé vaší choutce po míru a pověsil ji zmrzačenému vašemu synovi na krk, ježž ovšem už pro jeho zbabělost nenáviděti musí. Kdyby se jí neprotivil pro to jediné, nebyla by ani dcerou Guidona z Polenty! Vy ale nezapomeňte zase, že jako sňatek šťastným není, i mír náš šťastným býti nemusí a že já vždy hotov jsem počítati zase tam, kde jsem přestal! (*Odchází pozadím.*)

MALATESTA: Dobře máš, Guidone, že mne sám k pozorlivosti napomínáš! Já starý blázen byl bych brzy smířnému nepříteli věřil a zapomněl, že vyléčená rána znovu zase bolí, když těžké časy přijdou! Ba jsou to těžké, těžké časy, jež nyní nad hlavou mou mračna kupí! Ó Gianciotto, miláčku můj, upravil jsem ti ráj, abych tě v něm snad pohrobil!

VÝSTUP PÁTÝ

MALATESTA DI RIMINI. FILIPPO *přináší ze zahrady velký koš s květinami. Později* BEATRICE.

MALATESTA DI RIMINI: Kam neseš ty květiny?

FILIPPO: Rytíř Gianciotto mne s nimi posílá sem, abych je rozestavil kolem pohovky mladé paní. Bude to nejspíše nějaké překvapení.

MALATESTA: Nebohý Gianciotto! Daruje květiny, kdežto pro něho každý květ už opadává! Chudák zbytečně se namáhá!

FILIPPO: Mám tedy vzít květiny zase s sebou?

MALATESTA: Ne, ne! Vykonej jen, co ti přikázáno! (*Odejde pozadím.*)

FILIPPO: Měl jsem je ovšem už včera večer zde postavit, aby ji zrána překvapily, myslil jsem si ale, dnes že není také ještě zmeškáno! Ty květiny vám nepomohou, pane rytíři! Ano, kdyby to byla takhle nějaká služka, přišla by snad láska bez květin — Nu nechci více na to vzpomínat, vždyť jsem si to umínil! Gianciotto ať se stará sama o sebe — proč má jednu lopatku vyšší než druhou! (*Počne rozestavovat květiny kolem pohovky.*)

BEATRICE (*byla zatím vešla zahradou, přiblíží se k Filippovi a zaklepe mu na rameno*): Dobré jitro, Filippo!

FILIPPO (*neohlídne se ani*): Děkuju ti, Beatrice! Dobré jitro!

BEATRICE: Ty, poslouchej, Filippo!

FILIPPO (*stále jako dříve*): Poslouchám.

BEATRICE: Já se už nehněvám!

FILIPPO: Tak?

BEATRICE: Ano! Hned včera večer jsem si umínila, že ti

všechno odpustím, a spala jsem nato tak sladce — ach tak sladce a celou noc se mně o tobě zdálo!

FILIPPO: To něco znamená.

BEATRICE: Ovšem! Ovšem! Znamená to, že se nemáme nikdy hněvat nebo alespoň brzy smířit. — Filippo!

FILIPPO: Nu?

BEATRICE: Já myslím, kdybychom řekli starému rytíři, že by nám dovolil, abychom se vzali. S Gianciottem beztoho není teď nic.

FILIPPO: Ano, s Gianciottem není teď nic.

BEATRICE: Půjdem tedy k starému pánu? Či tam půjdeš sám?

FILIPPO: Ne!

BEATRICE: Co ne? Nechceš tam jít sám?

FILIPPO: Nač bych tam chodil? Radím ti, abys ty tam také nechodila. Nezůstanu ani na Rimini, jelikož jsem převzal službu u pana Cerchiho. Je to hodný pán, ten pan Cerchi, a má prý bohatou a krásnou sestru; kdož ví, co se stane! Psal prý jí už o mně, a ona se těší z toho, že mne brzy pozná!

BEATRICE: Jak? Ty že bys chtěl — (*S pláčem.*) O bože, bože můj! Ten hanebný nevěrník mne nyní opustí! To je odměna za mou všechnu lásku, za mou věrnost! Ó mužské pokolení! Tak se mně odměňuješ, Filippo, mně, která jsem tě —

FILIPPO (*náhle se obrátí a obejmě ji*): Mlčíš-li pak, prožluklá, zlatá Beatrice! Já tě naučím hned takový povyk svádět! (*Objímá ji zase.*) Ona by pobouřila celý dům!

BEATRICE: Co je to? Co to se mnou tropíš?

FILIPPO: Žerty, má drahá; trochu plačtivé ale, jak vidím!

BEATRICE: To byla lež, že půjdeš k Cerchimu?

FILIPPO: Ovšem!

BEATRICE: A to s tou sestrou?

FILIPPO: Jakžpak jsi mohla tomu jen věřit? Což by byla mohla přes noc zase odpověď dojít na Rimini?

BEATRICE: Inu panské cesty jsou podivny! — A tys tedy tropil blázný se mnou? Se mnou blázný? — Teď se budu ale opravdu zase hněvat. (*Odtahuje se od něho, on jí ale nepustí.*)

FILIPPO: Už se tvého hněvu nebojím, vždyť vím, že v něm ani do slunce západu nesetrváš. Teď pojďme ale, zde nemůžeme ani dosyta sobě vyhubovat! Jsem tak šťasten a cítím se tak lehkým, že bych lítal v povětří! Počkej, dceruško, vezmu co závaží prázdný košík s sebou! (*Sebere koš a odcházejí pozadím.*)

BEATRICE: Já se ale opravdu hněvám!

FILIPPO (*tiskne ji k sobě*): Máš pravdu, holčičko, hněvej se! — Načpak si potřebuješ nechat všechno líbit!

VÝSTUP ŠESTÝ

FRANCESCA a PAOLO vystoupí z komnaty. PAOLO drží knihu v ruce. Za nimi vystoupí ALDRUDA a spěchá přes jeviště do zahrady, kdež zmizí.

FRANCESCA: Tam v dusné komnatě bychom té krásné kníhy ani nezažili. Zde venku, Paolo, kde čerstvý vzduch nás ovívá, kde sluneční teplo umírněné nás ovlaží a kde zahrada své mnohonásobné zápachy rozesílá, pochopíme spíše to, co z duše básnickovy plamenného vyšlo.

PAOLO: Zasednem zde na pohovku?

FRANCESCA: Ano, sem! (*Usednou na pohovku.*) Ach ty krásné květiny! Jaké jsi mně to zase překvapení připravil, Paolo?

PAOLO: Já věru nevím —

FRANCESCA: Ó znám tvé věčné zapírání, Paolo! Bojíš se snad mých díků? Neboj se, já zajisté neznesvětím lichým slovem pocit svého blaha, za něž tobě vděčnou býti musím. A jak je to podivné! Vidiš, Paolo, neděkuju ti, a přece se nebojím, že mne za nevďěčnou míti budeš; jsem přesvědčena o tom, aniž bych věděla proč, že jaksí vzájemně své city i bez vyslovení jich úplně známe! — Nyní ale počni číst. Jen aby nás nikdo nevytrhoval!

PAOLO (*rozevře knihu a počne číst*): „Seděli v zahradě. Nikdo zpočátku nepřerušil ani slovem, ani hnutím posvátné ticho, jež zde panovalo. Příroda dřímala. Stromy šuměly jen slabě, jako by ze snu šeptaly, a chvilku za-

znělo z dálky poloudušené, krátké pění ptáčete nebo zabzučelo v trávě zvonící křídlo malého broučka. A vzdor všemu tichu zdálo se přece, jako by vzduchem tajné harmonie vály, zvonící a rozechvívající tóny táhle z nebe splývaly a zlatou síť kolem srdcí spřádaly. Prsa naplnila se jakýms teskným blahem a myšlénkou zalehlý sluch darmo se snažil, aby v harmonii té nejasné, a přece tak nevýslovně sladké jednotlivé tóny rozeznal. Jakž je mohl rozeznat, když vycházely tóny ty z vlastního srdce a když vlastní myšlénky strunami byly, z nichž okamžik melodie vyluzoval. Nebe bylo jasné, vysoké, a když se těkající oko v modrou hloubku upřelo, zdálo se srdci, že se lehkým, příjemným letem ku nepoznaným posud výšinám vznáší a vpravo vlevo že se mihají zlaté sluneční papršky, rozdrobené v tisícereé blahé okamžiky.“

FRANCESCA: Ustaň a nech mne se vmyslit do toho uchvacujícího popisu! (*Hledí jakoby ve snu chvíli přímo před sebe, kdežto Paolo ji nyjícím zrakem pozoruje.*)

VÝSTUP SEDMÝ

GIANCIOTTO a CERCHI objeví se u vchodu do síně. PŘEDEŠLÍ.

GIANCIOTTO (*tajně k Cerchimu*): Odpřísahnete, co jste řekl? Taková by měla býti příčina jejích úsměšků? Vy lžete, Cerchi, lžete hanebně! Můj bratr nemůže se nikdy podobné podlosti dopustit.

CERCHI (*taktéž tajně*): Přesvědčte se sám. Tamhle pozoruju za květinami šaty Francesčiny — sedí tam nejspíše pospolu. Radím vám ale, abyste pro podobnou maličkost se neuváděl v posměch lidí; zklamaný manžel má se stavět vždycky lhostejným!

GIANCIOTTO: Ďáble! (*Naslouchá napnutě.*)

FRANCESCA (*vyruší se náhle ze snění*): Proč nečteš dále, Paolo? (*Přejede si oči dlaní.*) Ach tak! Já se vesnila už bůhvíkam! Prosím, čti!

PAOLO (*čte*): „Srdce obou bylo už přeplněno. Konečně

se náhle vyrušil mladík ze svého snění a obrátil se v nejvyšším roztoužení k zamyšlenému děvčeti. „Ó má drahá,“ pravil třesoucím se tónem, „srdce moje nesnese už vyššího blaha, než jakým ty ho daříš! Jen ještě malou kapku štěstí a srdce moje rozstoupí se blahem, rozohněná krev má vesele vyproudí bijícími žilami, a zajisté bych nechtěl ani proud krve zastavit — vždyť by ta smrt byla příliš krásna.“ Oba zase chvíli mlčeli. Opět pak uchopil se její ruky a jako ve snu šeptal dále slova lásky.“ — Francesko, prosím, podej i ty mně svou ruku. (*Francesca podá mu ruku a Paolo tiskne ji ku svým ústům.*)

GIANCIOTTO: Jakás nevýslovná tíže mne náhle skličuje.

CERCHI: Nebudte dětinským! Sto lepších ženských dostane se vám vždy za jednu ztracenou!

GIANCIOTTO (*tajeně*): Všechny moje žíly a nervy jsou v největším napnutí a puls tepe v mých spáncích tak mocně, že neslyším ani slova z jejich rozmluvy! Musím blíže k nim! (*Připlíží se zlehounka až za květiny, před nimiž Francesca s Paolem sedí.*)

CERCHI: Prosím vás, jen se v ničem nepřekvapte! (*Pro sebe.*) Ku podobné komedii musí být více diváků než jeden! (*Vzdálí se rychle.*)

PAOLO (*čte ruku Francesčinu ve své drže*): „Má láska nena-
leze nikdy ukojení, nejsi-li ty po mém boku a nedržím-li
tě objatou. Láska jest příliš mocna, než aby ji jednotlivý
člověk snesl, a proto se vždy uhostí v srdcích dvou. Teprve
když ruka tvá v mé spočívá — ta malá ruka, která tak hlu-
boké rány zasaditi umí, teprve pak cítím, že dva mocné
proudy vjedno splývají, a zdá se mi, jako bych pak teprve
sama sebe nalezl a celistvým byl. Tisknu tě vždy blíže
k sobě (*přivine povolnou Francesku vždy úžeji k sobě*),
přivinu tě ku svému srdci a dlouhé, dlouhé políbení —“
(*políbí Francesku*) —

FRANCESCA (*v nejvyšším roztoužení*): Paolo můj!

PAOLO (*přejede si oči dlaní a vyskočí, Francesca rozpíná po něm
ruce a on sklesne k jejím nohám*): Ó odpusť láskou zmate-
nému! To políbení bylo poslední a poslední můj —

GIANCIOTTO (*vyskočí divoce s vytasenou dýkou v ruce*): Poslední tvé políbení a poslední tvůj okamžik, milovaný bratře! (*Vrazí mu dýku do prsou; Paolo sklesne na zem.*)

FRANCESCA: Bože na nebesích! Gianciotto! Paolo! Pomoc! Což není nikdo zde, kdo by —

GIANCIOTTO: — viděl hanbu tvého manžela a jeho pomstu? Ne, nikdo zde není. Darma voláš o pomoc — má pomsta dobře vážila, jak je dýka těžka.

PAOLO: Děkuju ti, bratře! — Srdce se prohřešilo — a v srdci — vězí smrtelná rána! (*Umře.*)

FRANCESCA: Bratrovrahu! Ďáble!

GIANCIOTTO: Když jsem tě začal milovat, zapsal jsem se už ďáblu!

FRANCESCA (*vrhne se zoufanlivě na mrtvolu Paolovu*): Ó můj Paolo! Ret tvůj je ještě vlažný —

GIANCIOTTO: Snad se ti třese ještě ret po hříšném obejmutí? Nuž mně se třese také ještě ruka!

FRANCESCA: Ó Paolo — Paolo! (*Líbá mrtvolu.*)

GIANCIOTTO: Stroj pohřeb miláčkovi, kuběno!

FRANCESCA: S Paolem zavraždils i mne, Kaine! (*Narovná se poněkud.*)

GIANCIOTTO: A poslední pomazání dám ti kletbou! (*Zavraždí ji.*)

FRANCESCA (*sklesne*): Paolo! — Paolo! Sečkej jen okamžik — jen krátký okamžik — já už přicházím.

GIANCIOTTO (*vrhne dýku do vodotrysku*): Umyj se sama — už jsi vysloužila! (*Stojí chvíli tiše u mrtvol, sklesne konečně na kolena k nim a zastře si oči.*)

VÝSTUP OSMÝ

MALATESTA *přichází rychle zahradou, za ním GUIDO DA POLENTA, CERCHI, CAMPAGNI, ALDRUDA, FILIPPO, MATEO, ANTONIO, BEATRICE a ostatní služebnictvo.*

MALATESTA (*spěchá před ostatními*): Jen žádné různice v lůně rodinném! (*Spatří klečícího Gianciotta.*) Což děláš, Gian-

ciotto! — Bože — Paolo! — Francesca! (*Sklání se k nim.*)
— Zavraždění! (*Zastře si oči.*)

VŠICHNI (*stojí ohromeni*).

CERCHI (*pro sebe*): Tak daleko jsem to nechtěl provést! Jsem nevinen.

GUIDO DA POLENTA: Má Francesca zavražděna? Nebohé, nešťastné mé dítě! (*Skloní se k ní a líbá ji v čelo.*)

CAMPAGNI (*běhá ouzkostlivě po jevišti*): Věda má tak mnohé prostředky —

FILIPPO (*tajeně k Beatrici*): Bude pohřeb a ze svatby zase nadlouho nic!

GUIDO DA POLENTA (*vyskočí*): Líp však, žes už dokonala, než abys byla v loktech mrzáka — eh, odpusť otci, on tě strašně pomstí! Netřeba po vrahu dlouho pátrat! Gianciotto, vrahu mého dítěte, modlíš se snad za ty, jež jsi sám zavraždil? Nebo tě omámil vlastní čin?

MALATESTA: Gianciotto! Kletý — nešťastný můj synu! (*Vyrušuje Gianciotta ze snění.*)

GIANCIOTTO (*vstává pomalu; oko prozrazuje šílenost, mluví zvolna*): Já jsem krásný, tuze krásný; musil jsem však dříve umřít, a teprve co dýchající mrtvola stal jsem se tak krásným!

MALATESTA: Bože, on je šíleným!

MATEO: Toť by se mohlo stát nějaké neštěstí. (*Všichni ustupují od Gianciotta; Malatesta ho objímá.*)

CAMPAGNI (*přikročí úzkostlivě k Gianciottovi*): Snad věda přece —

CERCHI (*pro sebe*): Vlastní zisk mně velí, abych se nyní s Polentou smířil!

GUIDO DA POLENTA: Eh, co nám po bláznu! Vám nyní, starý Malatesto, platí má pomsta! Zde moje rukavice na nový, věčný boj! (*Vrhne rukavici k nohám Malatestovým, jenž si toho nevšimne.*) Nuže, Cerchi, budete zase pomáhat?

CERCHI: Zcela dobří a zcela špatní lidé se lehce smíří, a tedy také my! Dáte mně ale napřed úpis na Rimini!

Opona spadne.